

ELMONDOM KÜZDELMES ÉLETEM (III.)

LAJOS MIHÁLY

SOFŐRÉLET

Ez idő tájt megjelent a gyárban két ember a szakszervezetből, s elmondta, hogy a Motoros Szövetségben sorfőrtanfolyamot indítanak, ahol a vezetésen kívül autószerelést is tanítanak. A tanfolyam hat hónapos. Öten-hatan jelentkezünk, de egy hónap múlva a többiek lemorzsolódtak, mert amikor jobban belemélyedtünk a tanulásba, amikor elkezdődtek a komplikáltabb tantárgyak, a kollégáknak eloldódott a bocsorszíja; az ötven jelentkezőből a fele maradt meg. Szeptember elején én már le is vizsgáztam. Nagy volt ugyan a sofőrhiány, mégis mindenütt gyakorlattal rendelkező sofőröket vettek csak föl. Sok lőtás-futás után a posta garázsába kerültem, fölvesznek, mondták, de csak akkor, ha elvállalom a háromkerekű autó vezetését, amit a bejáródott sofőrök szégyelltek hajtani. Hát legyen! Kezdetnek jó lesz.

Elég nehezen boldogultam ezzel a háromkerekűvel, mert kétütemű motorja volt, de már alaposan kikopva, így minden gyújtásnál a postásoknak kellett megtolniuk. Később aztán a garázsfőnököm, László László megsajnálta és a háromkerekűvel, aminek Tempo volt a neve (a sofőrök engemet is így szólítottak), elküldött egy autószerelőhöz (valamikor ő is vezette a Tempót). No ő elárulta nekem, mi a titka a háromkerekűnek, illetve a gyújtásának. Attól fogva a legcsikorgóbb hidegben is első voltam a gyújtással, úgyhogy azután én húzigáltam meg a Tempómmal a nehezen gyújtó kocsikat. Mégis ráuntam szegény párára, mert bárhol megálltam vele az utcán, a gyerekek játékból arrébb tolták, sose találtam ott, ahol hagytam. Megkértem a direktort, mivel talán fölverekedtem magam én is a jobb sofőrök közé, adhatna nekem is rendesebb kocsit. Erre ő azt mondta: édes fiam, ha én téged leveszlek a Tempóról, azt többé nem tudja senki se begyújtani. Jobb lesz hát, ha nekihajtod a Dunának! Ezt azért mégse mertem megtenni, de egyszer úgy megterheltem, hogy eltörött a főtengelye, szerencsémre épp akkor került ki a nagyjavításból az a

kis helyes Opel Kadet; a hátsó ülését kidobták és így alkalmassá tették csomaghordásra. Hát ezt a kis kocsit nagyon megkedveltem, úgy dédelgettem, mosogattam, mint egy szép lánykát.

Végre hát kaptam jó kocsit, most már csak a fizetésemet keveselltem, mert előző munkahelyemen, a kötélgyárban ötezer dinárt is megkerestem, itt a postán meg annak csak a felét. A postán mindig is pocsek volt a fizetés, gondoltam, körül kéne néznom, így jutottam el a Vöröskeresztbe, ahol mentőkocsikra kerestek sofőrt, igaz, másodosztályút, mert akkor még osztályozták a sofőröket. Rögtön beadtam a kérvényt a vizsgára, hamarosan le is vizsgáztam. Csak az volt a baj, hogy a postán nagyon megkedveltek; mind a kollégák, mind az igazgató, s nemigen akartak elengedni.

Ismét László Laci, a garázsfőnök sietett segítségemre: bejött velem az igazgatóhoz (s mert olyan színészlelek volt), hát csaknem könnyezve adta elő, hogy milyen nehezen élek én, két gyereket meg a feleséget kell eltartanom a kis fizetésből, ezért szívtelenség volna nem elengedni a Vöröskeresztbe, ahol ötezer dinárt kapnék havonta. Hát erre a diri beadta a derekát, és elsejétől fogva én a betegeket mentettem. A mentőkocsin sok minden történt, nem árt, ha néhány esetet leírok. Az újvidéki mentőállomásnak négy-öt rozoga autója volt, de én a Tartományi Vöröskereszt kötelékébe tartoztam, az én tragacsom is régi típusú (1925-beli) személykocsiból volt átalakítva, volt benne egy hordágy a betegnek és egy ülés a kísérőnek. Két évig hordtam, mentegettem a betegeket. Ha valami veszélyes elmebeteg bukkant föl, a városi mentőállomás a mi kezelésünkbe utalta át. Például azt a titeli embert, aki kutyának képzelte magát; ha valaki közeledett hozzá, éktelen ugatásba kezdett, vicsorgatta a fogát. Amikor kiszálltunk érte, heves ugatással nekem akart ugrani. Szerencsére ott volt a két markos testvére, lefogták, s kötéllel kötözték a hordágyhoz. Így annyira lecsillapodott, hogy cigarettát kért, útközben rendesen viselkedett, de amikor a kórház kapujába értünk, s ott megálltunk, egy ólálkodó rendőr megkérdezte tőle, hogy mért van így lepányvázva, hát a beteg a rendőrt úgy megugatta, hogy az hanyatt-homlok menekülni kezdett, futás közben még a fejét is beverte egy falba. Fönt az osztályon egy nehéz súlyú birkózónak beillő ápoló vette pártfogásba a beteget; érthette a dolgát, mert szegény bolond azonnal lecsillapodott: nyugodtan hagyta, hogy az ágyhoz bilincseljék. (Az ágyak mind oda voltak csavarozva a padlóhoz.) Aztán egy Palánka környéki faluba hívtak, szintén elmebeteghez. Amikor megérkeztünk, a beteg hozzátartozói megkértek, oltsam el a kocsi elején lévő vöröskeresztes lámpát, és úgy mutatkozzam be, hogy a

Tito kabinetjéből jöttem. Ugyanis háborús rokkant volt az illető, s állandóan Titóhoz készült. Ahogy beléptem a szobába, az ott összegyűlt embereknek éppen szónokolt, ahogy a mítingeken szokás. Megfogtuk, kivezettük a kocssihoz, ott, mielőtt betessékeltük volna a hordágyra, letérdelt, és keresztet vetett. Két testvére kíséretében indultunk el. Ahogy elindultunk, imádkozni kezdett, és követelte, hogy mi is imádkozzunk. A testvérei azt mondták neki, hogy én magyar vagyok, nem tudok szerbül imádkozni, akkor legalább, követelte, azt mondjam, hogy ámen. Így aztán ők Újvidékiig imádkoztak, én meg mondogattam az ámenokat. Amikor az újvidéki Telephez értünk, megkérdezte, hogy melyik városban vagyunk, mondtam, hogy Újbelgrádban és hamarosan befutunk Titóhoz. De bezzeg amikor a kórházba érve meglátta a nagydarab ápolót (nem először találkozott vele, szegény), dühöngeni kezdett, az ápoló azonban egykettőre lecsillapította, s következett az ágyhoz való bilincselés meg az injekció! (Két hétre rá találkoztunk a kórház udvarán, egész normálisan el lehetett vele beszélgetni.)

Egyszer meg, éjjel, a Futaki úton hazafelé hajtva elébem áll egy fiatalember, s arra kér, forduljak vissza, vigyem be a hűgát a kórházba, mert nagyon rosszul érzi magát. Visszafordulok, s föl is veszem a „beteget” a mamája meg az ángyikája kíséretében. Bemegyünk a kórházba, a nővér mindjárt látja, mi a „baj” (mert a páciens egy kukkot se szól), gyorsan át a szülészetre, amikor meglát az öreg Dekanić doktor, megkérdi, na, mit hoztál, Mihály, mondom vizsgálja meg a beteget, mert az ugyan meg nem mukkanna, a doki meg is vizsgálja, s kiszól a mamának a folyosóra: készüljön, mert hamarosan nagymama lesz. Úgy is történt. Még jómagam is megvártam, hogy fölsírjon az az újszülött. Mert már csakugyan nagyon útban volt.

Most csak ezt a néhány jelenetet mondtam el, de ha naplót vezettem volna a vöröskeresztes korszakomról, egy könyvbe se fért volna bele. A mentőkocsimban gyerekek születtek, emberek haltak meg, annyi emberi tragédiát láttam ott, de örömet is, és sok válságos órát éltem át jómagam is. Két év után maga az öreg Dog is úgy lerobbant, hogy nem lehetett többé megmenteni, a rosszvasba került.

Mivelhogy azonban abban az időben még a Tartományi Vöröskereszt se volt abban a helyzetben, hogy új kocsit vehetett volna magának, nekem, a sofőrnek, új munkahely után kellett nézmem. Most a Nemzetközi Vásár kapuja nyílt ki előttem. Havi nyolcezer dinár fizetéssel.

Itt egy öreg Fiat kocsit kaptam elég jó állapotban. Az igazgatóm, Budošan Đorđe kiváló ember volt, sokat utaztunk Jugoszláviában a

kiállítást rendező városokba. Legtöbbet Zágrábba meg Eszékre. Akkortájt alakultak meg az első munkástanácsok, az volt a rendelet, hogy az olyan vállalatokban, amelyekben nincs több harminc alkalmazottnál, ott az egész kollektíva a munkástanács tagja. Megtartottuk az első gyűlést, és az igazgató engemet ajánlott elnöknek, egyhangúlag meg is választottak. És most ne vegyék szerénytelenségnek vagy dicsekvésnek amit mondok, de akkor vált az újvidéki vásár nemzetközivé, és ezen az okmányon az én aláírásom is szerepelt.

És mert újdonság volt a munkástanács, bárki nyitotta meg a nemzetközi vásárt, előbb látni és beszélni akart a munkástanács elnökével. Így volt alkalmam többek között magával Titóval és Moša Pijadéval is kezet fogni néhány szót váltani velük.

Az igazgatóm valamikor szintén sofőr volt, de egy súlyos betegség miatt jó ideig az ágyat nyomta, és ezt a kényszerpihenőt arra használta ki, hogy tanult, távhallgatóként be is fejezett valamilyen iskolát. Így nagyon rátermett igazgató volt, ő tette naggyá az újvidéki vásárt. Tehát amikor utaztunk valahova, az igazgató, mint régi sofőr kolléga, sokszor átvette tőlem a kormányt, ha látta, hogy fáradt vagyok. Kerültünk-fordultunk, már megint Zágrábba kellett mennünk. A zágrábi vásár igazgatóját Snidoršićnak hívták, olyan százhusz kilót nyomhatott, s mint ahogy lenni is szokott az ilyen nagydarab embereknél, végtelenül közvetlen és barátságos volt. Egyszer együtt indultunk vele Ujvidékről a zágrábi velesajamra, de ő külön, vagyis a saját kocsiján, de egész úton együtt tartottunk, úgy beszéltek meg, hogy Eszéken megállunk vacsorázni, ott is alszunk, s másnap reggel folytatjuk az utat. Eszéken csatlakozik hozzánk az ottani vásár igazgatója is. Erdeviknél (Erdővég) Snidoršić azonban megállt, mert egy bortermelő rokona élt ott, s az igazgató elvtárs nagyon szerette a borocskát. Úgy lett megbeszélve, hogy Eszéken a Central hotelban várjuk be őket, mivelhogy ők is abban a hotelban fognak megszállni. Hát itt nem unatkoztunk, jó zene is volt, én azonban éjfél tájt elindultam föl a szobámba, reggel frissen kell ébrednie a sofőrnek, nagy út állt még előttünk. Elkértem a szoba kulcsát, s mikor kinyitom az ajtót, hát majdhogynem tátva maradt a szám: a szoba gyönyörű volt, perzsaszőnyeg, telefon, szép bőrfotelek, minden nagyon szép volt benne, az ágy fölött egy gyönyörű női akt, hát ilyen szép szobám még sehol se volt, pedig Zágrábban már az Explanadában is aludtam, hát, mondom lefekszek az akt alá, de alighogy elaludtam, kopognak az ajtón, hogy gyorsan keljek föl, mert tévedésből a zágrábi diri szobakulcsát adták, no, majd fölöltözöm, de kintről sürgetnek, hogy markoljam föl a holmimat, és tüstént hagyjam el a szobát, mert a

zágrábi diri alaposan beszívott az erdővégi rizlingből, és ha megtudja, hogy engem fektettek a szobájába, egy csapásra agyonüti őt, vagyis a portást. Nem maradt más hátra, mint a hónom alatt a holmimmal pizsamában fölszaladtam a második emeleti szobámba (akkor még bírtam fölfelé szaladni). Másnap elmeséltem a dirinek az éjszakai élményemet, azt mondta, azért nem bántotta volna a portást, hogy tévedésből engem fektetett be a szobájába, de azt nem úszta volna meg szárazon, hogy engem fölvert álmomból. Ha tudta volna. De hát nem tudott semmit, mert be volt rúgva... Ez a diri azt szerette volna, ha a reprezentatív ebédeken én is velük ittam volna. De nem lehetett, mert ott volt a kocsi. No, egyszer, amikor szintén Zágrábban voltunk, behívott az irodájába, s azt mondta, elmegyünk egy bárba, de nem az én kocsimmal, hanem fogad két taxit, hogy én is velük ihassak. Legalább most nem mondhatom, hogy ha vezetek, nem iszom, és ha iszom, nem vezetek. Igen ám, de vele ivásban nem lehetett versenyezni, mert neki egy liter bor meg se kottyant; naponta képes volt háromszor berúgni, s ugyanannyiszor kijózanodni. Most a Belgrád bárban kötöttünk ki, tudvalevő, ki vitte a „szót” az ivásban... Hát így teltek a napjaim a kiállításon. Ha nem voltunk úton, bent ültem az irodában, ragasztgattam a bélyegeket a levelekre, jöttem-mentem a postára. Ha elvittem valahova az igazgatómat, sose hagyott a kocsiban, hogy ott várjam meg, cipelt mindig magával. Történt egyszer, hogy kivittem őt és a feleségét Slankamenre (a felesége odavalósi volt). Ez nem hivatalos út volt, lakodalomba érkeztünk. Ahogy megérkeztünk, s ők kiszállnak, megkérdeztem tőlük, mikor jöjtek vissza értük. Nem kell visszajönnöm, mondja a diri, itt kell maradnom, mert nem tudják, meddig tart a lakodalom. Hát három éjjel, három nap tartott. És amikor vége lett, engemet is úgy megpakoltak mindenféle jóval, hogy a feleségemnek egy hétig nem kellett főznie. Ilyen víg életem volt hát a vásáron.

De egy szép napon az öreg Fiat is lerobbant (1938-as évjáratú volt), nem lehetett hozzá venni semmiféle alkatrészt, s míg a tartományi kisistenek Chevrolette-en furikáztak, addig a Nemzetközi Vásár nem vehetett magának kocsit. Így hát ismét szedhettem a sátorfámat. Ezúttal a Magyar Szóba adtam be a kérvényt, Oláh Sándor kezébe. Összesen tizenhárom kérvény futott be, 1956. április 28-án üzentek, hogy azonnal jelentkezsek. A tizenhárom közül engemet szemeltek ki, most már csak tőlem függ, hogy elfogadom-e az állást, meg leszek-e elégedve a fizetéssel, amire tizenkétezer dinárt irányoztak elő. Amikor ezt meghallottam, majd megcsókoltam a Sándor bácsi kezét, mert a Nemzetközi Vásáron kilenc ezres volt a fizetésem. Akkoriban a vállalat

igazgatója Apró Mátyás volt, őmellé osztottak be, őt kellett hurcolásznom. Életemben itt jutottam először új kocsihoz. Noha engemet az igazgató mellé osztottak be (akkor még kis vállalat volt a Magyar Szó, összesen a takarítónővel együtt hetvenen voltunk), az első utasom mégse ő volt, hanem a Mucsi Jóska. Megyünk Brazíliába, jelentette be, tudja-e, hol van? Becsei létemre ne tudnám? – válaszoltam. Úgy tíz kilométer után elfogyott a kerekek alól a kövesút, el is akadunk hamarosan, alig tudunk kivergődni a latyakból, a kátyúból. Bárcsak az igazi Brazíliának vágtunk volna neki, mondta Mucsi Jóska, talán oda hamarabb odaértünk volna. Jaj, aztán sokat utaztunk mind az igazgatóval, mind az újságírókkal; Bácskában, Bánátban. Nincs falu, ahol meg ne fordultunk volna, de az országot is bejártuk. Sok érdekes esemény történt a havi nyolc-tízezer kilométeren. Az igazgatóimmal (mert sokat kiszolgáltam) karácsonytájt Pestre utazgattunk, akkor kötötték meg a jövő évi könyvszállítmányról a szerződést. Magyarországon, ha valami szabálytalanság miatt leállított a rendőr, mindig szerbül szólaltam meg, de egyszer az emberemre akadtam, mert az én szerb szómra ő is szerbül szólt hozzám, kérdem tőle, honnan tud szerbül Budapest kellős közepén, azt mondja onnan, hogy ő bajai, no, mondom, még az a jó, hogy kevés bajai rendőr szolgál Budapesten, de ő is megdorgált engem, hogy visszaélek azzal, hogy ők az idegenekkel szemben udvariasabbak. Egyszer Prágában jártunk, az újvidéki szlovák újság igazgatója is velünk utazott; Prága nagyon szép város, egy hídon sok szobor van, az egyik azt ábrázolja, hogyan vetette le az egyik cseh király Nepomuki Szent Jánost a Moldva vizébe, mert nem akarta elárulni a királyné gyónását. Mondtuk a cseh vezetőnek, hogy mi is ismerjük a Bibliából az esetet, erre fölvilágosított bennünket, hogy a Biblia kiforgatta a dolgot; a király tulajdonképpen azért vetette a folyóba a papot, mert a felesége szeretője volt. No, így higgyen az ember a Bibliának... Hazafelé jövet megálltunk Pesten, a vendéglátóink elvittek bennünket sok nevezetes helyre, Egerben megtekintettük a várat, hát a híres várból, bizony, csak egy romhalmaz maradt már akkorára. Akkoriban ásták ki Visegrádon Mátyás király vadászkastélyának maradványait, láttuk a hatalmas vörös márvány szökőkutat, amiből annak idején vörösbor folyt, de csak akkor működtették a szökőkutat, ha magas rangú vendég érkezett. Egy másik alkalommal a Pilvaxban ebédeltünk, ott láttam Petőfi kardját, Rózsa Sándor ólmos ostorát, meg Kis Ernő véres ingét, amit négy golyó átütött.

Mint sofőr legalább tízszer megfordultam Budapesten, de

mondhatom, hogy Európát is bebarangoltam, Budapesten és Prágán kívül jártam Bécsben, Párizsban, Bukarestben, de más európai városokban is, Münchenben, Stuttgartban, voltam Augsburgban, ahol a legenda szerint Lehel vezért az osztrákok legyőzték. Később, évek múltával, ahogy idősödtem, áthelyeztek teherkocsira, a Magyar Szót hordtam szét, huszonöt helyen kellett lerakni az újságcsomagokat, nyugdíjaztatásom előtt kaptam egy súlyos isiászt a jobb lábamba, három hónapig nyomtam az ágyat, amikor fölépültem, egy kombira tettem, amely a Forum és a második részleg között közlekedett, de kezeltem a villás emelőket is, hogy nagyobb nyugdíjam legyen, mégsem kaptam nagyobb nyugdíjat, mert az utolsó két évet nem számították be. Közben sérvet kaptam, és a hatvanadik életévemben beadtam a nyugdíjkérvényt. (Közben a katonakórházban megoperáltak.) A Forumban húsz évet dolgoztam, kétszer terjesztettek föl Forum-díjra, de mind a kétszer kihúzták a listáról, ez nem fájt annyira, inkább az, hogy a munkámért soha semmilyen elismerésben nem részesítettek. Igaz, a főnököm nyugdíjba vonulásom alkalmából egy szép karórával ajándékozott meg. És egy ünnepi vacsorával búcsúztattak. Itt a szép búcsúbeszédék kárpótoltak mindenért. Aztán még négy éven át nyaranként beugrottam kisegíteni.

Sajnos, 1964. február 10-én a belgrádi kórházban meghalt a feleségem, akivel negyvenkilenc évet éltem szeretetben és megértésben. Fölneveltünk két rendes embert a közösségnek. Később újranošultem, olyan asszonyt vettem el, akit már gyerekkorában is ismertem. Odaadó, tiszta, különösen sokat segített, amikor infarktuszt kaptam, amikor tüdőgyulladást kaptam, és a mai napig vigyáz rám. Nála lakom Becsén, mindketten szeretjük a szépet, állandóan csinósítjuk az otthonunkat, tétlenül nem tudok meglenni én sem. Mestert nem kell hívnunk, mert ha kell, villanyszerelő vagyok, ha kell asztalos, vízvezeték-szerelő, kertész. Szabad időmben legszívesebben horgászom. És ezzel be is fejezem életem leírását, amire László fiam kért meg.

Sajtó alá rendezte: NÉMETH István

Lajos Mihályt jóbeszédű emberként ismertem meg, könnyen összemeglekedtünk, összerázódtunk vele az akkor még nagyjából csakugyan zötyögős, rázós, kátyús bánáti meg bácskai utakon. Annál inkább, mert a mesélőknek nem a Hány János-i fajtájához tartozott, vagyis nem kitalált, a fantasztikum határát súroló vagy

azon is túllövő történetekkel próbált elkápráztatni bennünket fuvarozás közben, hanem megélt, személyes élményeit adta elő rendkívül közvetlen, szelíd, szavahibető modorban, s ennek mindig külön varázsa van. Hosszú éveken át hurcolászott bennünket, újságírókat úttalan útjainkon, s ontotta magából színesebbnél színesebb történeteit. Ha a történeteit nem is, de egy-egy mondatát beleszőttem írásaimba, novelláimba. Történeteiből egy új szerelmes Dekameront lehetett volna összeállítani. Nyugdíjba vonulása után fölkerestem, hogy néhány gépelt oldalon megírjam életének kivonatát. Mintha titokban épp erre az alkalomra várt volna, dőlt belőle a szó. Ezt nem tudtam úgy sűríteni, tömöríteni, hogy beleférjen két-bárom gépelt oldalba. Azzal az ajánlattal álltam elő, üljön le, és jegyezze le élete történetét. Hozzá is fogott, s szorgalmasan küldözgetni kezdte a kész részleteket. Amikor már a végefelé tartott, levélben kerestem föl, számon kérve tőle történeteinek sava-borsát, a pajzán, csiklandós históriákat. Azokat nem merné papírra vetni, jött a válasz, mert olyan titkokat árulna el velük, amelyek esetleg olyan fülekbe is eljutnának, amelyekbe semmiképpen se szeretné, hogy eljussanak. Így maradt hát csonka ez az életírás, valami hiányzik belőle. Valamit ki kellett hagynia az önéletírónak. Mifelénk valamit mindig ki kell hagyni a kéziratból.

NÉMETH István